

Nemzeti
Művelődési
Intézet

Harangozó Imre

Virágvasárnaptól fehérvasárnapig...

Magyarságismeret, népismeret – önismeret.

Makoldi Sándor Központ

Lakitelek – 2024.

Harangozó Imre

Virágvasárnapról fehérvasárnapig...

A virágvasárnapal megkezdődik a nagyhét, az esztendő hagyományaink tekintetében talán leggazdagabb időszaka. Szigorú böjti napok ezek, amikor az egyén és közösség elcsendesedik s együttérző szeretettel kíséri el Krisztusát a kálváriára.

Nagycsütörtök az utolsó vacsora, az oltáriszentség szerzésének a napja – ezen a napon az orgona, a csengettyűk és a harangok elhallgattak, mint mondják, Rómába mennek – és egészen nagyszombat estig, a feltámadás szertartásának kezdetéig a toronyban lévő kereplő látja el a harangok feladatait. Néhol a falu utcáit járó kereplős gyermekek jelezték a templomi szertartások kezdetét. Bercsényi Miklós 1705. április 9-én kelt levelében írja, hogy „*Szintén, a Jeremiás siralmát hallgatnám midőn vettem levelét Nagyságodnak. Verék az Pilátust az gyermekek...*” Ez a szokás szülőfalumban Újkígyóson és a szomszédos Csanádapácán olyan formában élt, hogy nagyszerdán és nagycsütörtökön délután, a Jeremiás siralmait vezető pap a zsoltár után,

annak jeléül, hogy a templom kárpítja Jézus halálakor kettéhasadt, megütötte könyvével az oltár lépcsőjét. Az idősebb férfiak erre botokkal, a fiatalabbak csatos imakönyvükkel ütötték a padokat, nagy zajt csapva...

Nagypéntek Jézus szenvedésének és halálának a napja – így ez a legszigorúbb böjti nap. Ilyenkor a katolikus családok mellett a protestánsok is teljes hústilalom mellet böjtölnek. Nagy- és dédszüleink ezen a napon nem sütöttek kenyeret, nem gyújtottak tüzet, de sokféle még egyes, a jószágokhoz kapcsolódó munkák is tilalom alá estek. A nap jellegzetes szokása nagypéntek hajnali mosakodás. A kinn hagyott lavórban, vagy a kútnál lévő vályú vizében pirkadat előtt kell megmosni az ember arcát s közben mondani: „*Hiába mosdik a fekete csóka, mégse lesz belőle szelíd galambocsk!*” – ha valaki ezt teszi, azt akár egész esztendőben elkerüli a betegség.

Nagyszombat Jézus sírban pihenésének ideje, meg a húsvéti nagytakarításé, meszelésé, mázolásé, ami a lakóház mellett kiterjedt a gazdasági épületekre, az egész portára is. A nap estele már az ünnep vigíliája, a víz- és tűzszentelése, a feltámadás szertartásáé, és a körmeneté, amikor is a harangok visszatérnek Rómából s újra zengenek. A régi kígyósi öregasszonyok közül sokan nem mentek ilyenkor a templomba, hanem figyelték a harangszót,

s ha megszólalt rögtön söprögetni kezdtek az udvaron s ezt mondták: „*Kígyók, békák szaladجاتok – mögszólaltak a harangok!*”

Húsvét az esztendő legnagyobb ünnepe. Együtt hat a természet tavaszi és Krisztus örök föltámadása. Az ünnep vasárnapja a feltámadás közösségi és családi ünneplésével telik. A hétfő, amit a hozzá kapcsolódó locsolkodás szokása miatt neveznek vízbevető hétfőnek is a rokonok, barátok – a tágabb közösségi környezet bejárásával, a locsolkodással telik. Az ünnep lényegét egy több, mint harminc esztendeje a csík vármegyei Szépvízen locsolkodó legénykéktől hallott versike foglalja össze a legteljesebben:

Mert felsütött a húsvét fényes napsugára
minden keresztény ház tiszta ablakára.
Föltámadott Jézus, nem maradt a sírban
a néki faragott gyászos koporsóban.
Énekes pacsirta költött fel hajnalra,
hirdessem, amint azt az angyal is mondta:
Az ember megváltója tegnap támadott fel,
ezért most általa az ember is ünnepel.
Mert hogy feltámadott a világ megváltója,
légyünk mindannyian annak hű áldója!
A szép piros tojás jelzi a Krisztus halálát,
s mert feltámadott, adjunk néki hálát!
Áldja meg az Isten e háznak gazdáját,
piros hajnal után hozza föl a napját!
Hosszú útról jöttem, nagy hideg havasról,
csak az Isten tudja, hány napja utazom.
A Jordán vizéből mertem egy csöpp vizet,
amelyben a Krisztus megkeresztelkedett.
Hajtsd le, te rózsaszál, hajtsd le a fejedet,
hogy harmatozzék rája az Isteni szeretet!
Szabad-e öntözni?

A húsvét másodnapjától fehérvasárnapig tartó időszak hagyományos neve a fehérhét A görögkatolikus testvéreink pedig fényes hétnek nevezik, – népiesen pedig komázó vagy mátkázó hétként is emlegetik. Némely vidéken szokás volt, hogy a farsang óta férjhez ment fiatalasszonyok fehérvasárnapon menyasszonyi ruhájukban mentek a szentmisére, de koszorú és fátyol nélkül. Sokhelyütt pedig ezen a vasárnapon tartották a gyermekek elsőáldozását, ahol a leánykák „kismenyasszónak” a fiúk pedig „kiszőlegénynek” öltöznek.

A tojásváltásra leginkább a reggeli mise után került sor. Általában írott tojást volt szokás cserélni. A tojás írása Moldvában a mai napig élő szokás. Bár nem mindenki tud szép tojást írni, így azok, akik híres

tojásíró hírében állnak sok tojást készítenek a falu többi családja számára is, valamilyen fizetség ellenében. A mátkaváltás kisebb, serdülő lányok szokása volt. Életre szóló kapcsolatot jelentett a tojásváltás révén kötött barátság. A moldvai magyarok jeles kutatója Halász Péter szerint a nagylánnyá válás folyamatát segítő kapcsolat volt ez, aminek során a serdülő lány megkaphatott minden szükséges tudnivalót a nagylánysághoz, férjhez menéshez és asszonysághoz az idősebb mátkájától, hiszen a csángók hagyományos családi életében a leány és anyja között nem volt ilyen viszony.

A fehérvasárnapot követő hétfő, melyet hazánk görögkatolikus hagyományában halottak húsvétja néven emlegetünk. Egy közel 300 esztendő forrás tanúsága szerint –*idézem*–: „a temetőben húsvét után egy héttel hétfő napon, mely halottak húsvétjának közöttünk hivattatik, az nép holmi korsókat s más edényeket és kalácsot is kivisznek a temetősírokra. Reák rakják és ottan azt a pap minekutána megszenteli.” – eddig az idézet!

A szokás élt a szülőfalummal szomszédos Kétegyháza ortodox román népe körében is. Öreg barátom, a falu jeles primása Purecse Péter bátyám annak idején elmondta, hogy gyermekkorában, az 1930-as évek közepén minden család új edényekben, korsókban, tányérokban bort, kalácsot és erre az alkalomra főzött ételt vitt a hozzátartozók sírjaira. Miután azt a pap megszentelte, azt a halottak lelki üdvéért felajánlva a szegényeknek hagyják.

Másnap már az ünnepek elmúltával a tavaszi munkák dandárjára virradt a nap. A régi öregek elmondása szerint, ezen a napon korán, még napfelkelte előtt keltek, úgy hogy a napkelte már az úton, a kertben vagy a mezőn találja őket. Egy-egy idős férfi kulacsából mielőtt ő maga is ivott volna, bort loccsantott a földre, ezekkel a szavakkal: „*Na a Jóisten segítsön mög bennünket!*” Az öregasszonyok ilyenkor keresztet vetettek, azzal a meggyőződéssel, hogy az italáldozat Isten mellett a Kedd Asszonyának, hitük szerint Jézus Krisztus nagyanyjának, Szent Annának is szólt.

Jogos ilyenkor a korai kelés, hiszen, mint már említettük, ezekre a napokra esik a szántóföldi és kerti munkálatok tavaszi dandárja. Alkalmas idő ez a dohány palánták kiültetésére, a krumpli gumóinak, a cékla, a káposzta és a répa, magvainak elvetésére, a hagyma duggatására. Ha kellően meleg idő van, már az uborkát is lehet vetni. De a méhészek is örvendezhetnek, hiszen minden virágba borult, így a méhek számára különösen alkalmas napok ezek a méz gyűjtésre. A ház körül is sok tennivaló akad, a házak, kerítések, ólak és istállók javításával. A régi kalendáriumok szerint az alacsonyan szálló vastag szürke felhőpaplan ilyentájt áldást jelentő meleg, langyos esőt hozhat.

Az ember napját felosztó és megszentelő Úrangyala imádság helyett, melyet keresztény falusi népünk nagy áhítattal a reggeli, déli és esti harangszóra mond, ilyenkor húsvéti időben a „Mennyei Királyné Asszonya” Mária-antifonát imádkozzuk el: „*Mennyei Királyné Asszonya, / Örülj szép Szűz! Alleluja! / Mert kit méhedben hordozni méltó voltál, Alleluja! / Amint megmondotta vala, / föltámadott! Alleluja! / Imádd Istent, hogy lemossa bűneinket, Alleluja! // Örülj és örvendezz, Szűz Mária, Alleluja! / Mert valóban föltámadott az Úr, Alleluja!*”